

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, חסידות, ובנגלה

ויחי
גליון יב (לב)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראי עוועניו • ברקלין, ניו יארק

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ) נ"ע

שנת חמשת אלפים שבע מאות וארבעים לבריאה

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת:

ד . . . . . בענין תוקף החור דחודש טבת . . . . .

ה . . . . . שיטות אדה"ז והרמב"ם בהדלקת נש"ק . . . . .

ח . . . . . בענין נש"ק וקידוש היום - נש"ק עדיף . . . . .

ח . . . . . בענין שלום בית דנש"ק (בהמשך לגליון יא) . . . . .

ב' סיבות בעבודה דדירה בתחתונים . . . . .

ח . . . . . (המשך לגליון י)

יד . . . . . בענין הסיבה לעבודה דמס"נ (בהמשך לגליון י-יא) . . . . .

נ ג ל ה:

טז . . . . . הגדר דמצות מעקה . . . . .

טז . . . . . מכתב להמערכת . . . . .

בענין:

יז . . . . . השיעור דתפלה . . . . .

יז . . . . . אם אונן יכול להוציא אחרים י"ח בברכות . . . . .

יז . . . . . קטן שנעשה גדול במוצש"ק . . . . .

יז . . . . . ברכה במשלוח מנות . . . . .

יח . . . . . למה השמיט הרמב"ם הענינים דמגילת תענית . . . . .

יח . . . . . עדים שמעידים שחבל בחבירו שו"פ . . . . .

יח . . . . . מלוה שתפס רבית אי יורדין לנכסיו . . . . .

יט . . . . . הדלקת הנירות בביהמ"ק כשר בזר . . . . .

יט . . . . . המקדש בלשון עזרתי נגדתי צלעתי וכו' . . . . .

ח ס י ד ו ת:

כא . . . . . בענין יקוו המים . . . . .

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש טבת ש.ז. אות ג ז"ל: "משא"כ איך חודש טבת, וואס דאן איז תכלית הקור בעולם". ובהערה 15 שם: ראה פרש"י נח ח, כב.

והנה ברש"י הנ"ל לכאו" רישי' וסופי' סתרי אהדדי, בדב"ה עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבותו, אומר חצי כסלו וטבת וחצי שבט קור וכו'. ובד"ה חורף, אומר קור הוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן (ומציין להמהרש"ל).

ובבי' דברי רש"י אלו כתבו רוב מפרשי רש"י (רא"ל, גו"א, שפ"ח) דהוי שבטתא וצריך לגרוס (בד"ה לא ישבותו) חצי כסלו וטבת וחצי שבט חורף כי כן מובא בב"מ (קו, ב) ובב"ר (פל"ד, יא). ולפי"ז הרי לגירסתם איך כל רא"י שבטת הוא תכלית הקור בעולם, ואדרבה הרי באותו פרש"י גופא הובא דהקור הוא מחצי שבט ואילך, והקור קשה מחורף (פרש"י שם).

אבל ראה שפ"ח כאן ד"ה חום, וז"ל: שלהי קייטא לפי שכל הקיץ הבריות עדיין קריין הן מחמת קור של חורף אלא שבסוף הקיץ נתחממו ונמצא שאף הקיץ קשה מעיקרו של קיץ וכן הקור קשה מחורף ג"כ ע"ז הדרך דהא בפ' המקבל משמע שהחורף הוא חזקו וחרפו של סתיו וימי צינה ואיך כתב הכא שקור קשה מחורף אלא שתפרש ג"כ ע"ז הדרך, עכ"ל. היינו שהכוונה בזה שקור קשה מחורף הוא רק בזה שקשה לסבלו.

ויובן זה עוד יותר עפ"י דברי הרא"ם כאן (נסמן בהשפ"ח) וז"ל (בנוגע להסתירה שבין פרש"י עה"ת כאן לפרש"י בב"מ קו, ב. ד"ה קציר): ועיקרי אפשר ליישבם - גזד א' החורף הוא חזקו של סתיו שאמצעות הדבר הוא עיקרו ותקפו והחורף הוא חצי כסלו וטבת וחצי שבט שהוא אמצעו של סתיו, ומצד אחר הקור הוא קשה מהחורף מפני שחוזק הקור אז הוא ביותר דשילהי סיתוא קשה מסיחוא כי היכי דשלהי קייטא קשה מקייטא.

וראה עיקר שפ"ח (לרש"י כאן ד"ה וחום בנוגע לשילהי קייטא קשי' מקייטא), ובארוכה - שיחת ליל ט"ו באב ה'חשל"ט סל"ג-לד.

היוצא מכל הנ"ל דגם אם נאמר דגרסינן "חורף", הרי אי"ז סתירה להמבואר בפנים השיחה דאז (בטבת) הוא תכלית הקור בעולם (נאעפ"י שנקרא "חורף") כיון שהוא אמצעיחו של סתיו. וואיך להקשות מדיוק הלשון בהשיחה

"תכלית הקור בעולם" ומביא ראי' ממה דקרי לי' "חורף", דהכוונה היא דבחורף הוא תכלית הקור בעולם. רק יש לדי לדייק לכאו' בל' הרא"ם "ומצד אחר... מפני שחוזק הקור אז הוא ביותר" (והכוונה לתקופה הנקראת "קור" - חצי שבט ואילך), אבל י"ל (בדוחק עכ"פ) שהכוונה ב"חוזק הקור" הוא ע"ד מט"כ בשפ"ח שקשה לסבלו].

ולפי"ז צ"ע למה היתה הכוונה כשצייך כ"ק אד"ז בהע' 15 לרש"י הנ"ל: האם לתחילתו (ששם נדפס "קור" (אע"פ שהמפרשים ציינו שהוא שבשחא, אבל כ"ק אד"ש לא צייך להמפרשים)), או למה שהובא בסופו דתקופת הקור היא מחצי שבט ואילך וא"כ אינו שונה מהמובא בב"מ שם ובב"ר שם דטבת הוא בתקופת החורף (ולכאורה בהשקפה ראשונה זה סותר לפנים השיחה, אך עפ"י הביאור שהובא לעיל - יובן).

הרב טובי' כ"ץ
ברוקלין, נ.י.

ב. בלקו"ש חנוכה ש.ז. כתב דשיטת הרמב"ם היא דעצם החיוב דהדלקת נר שבת (אינו מחמת שלום בית, אלא) משום כבוד ועונג, ובהערה 23 מבאר דלהרמב"ם ענין הנר גופא הוה כבוד ועונג, משא"כ לדעת אדה"ז הוא רק גורם לשלימות העונג דאכו"ש, והוא פרט בהעונג דסעודה, אבל אינו ענין מצ"ע עיי"ש, ובהערה 22 כתב דלאדה"ז הענין דשלום בית הוה בגדר מצוות הדלקה וכמו שמדגיש בפירוש בריש הלכות נר שבת (ר"ס רס"ג) "תיקנו חכמים כו' משום שלום בית שלא יכשל כו'".

ולכאו' הי' נראה לבאר דשיטת אדה"ז היא, דבגדר החיוב דנר שבת, ישנם ב' ענינים: א) משום דהוה פרט בהעונג דסעודה, דאם אוכלו בלא נר איך לו עונג ממנה כ"כ (לשונו בסעי' ב') וחיוב זה הוה דוקא במקום אכילתו, וזהו עונג חיובי שנגרם לו ע"י הנר בעת אכילתו. ב) משום שלום ביתו, ובזה גופא ישנם ב' פרטים: 1) שיהי' לו נר דלוק בכל חדר וחדר שהולך לשם, בכדי שלא להכשל בעץ או באבן, ואפי' אם אוכל במקום אחר צריך להדליק בחדרו ולברך כי גם זה מחמת עאמו דוה טובה (כמ"ש בסעי' ט') ויש בזה שייכות לעונג שבת, ואיך הפי' דזה גורם לו עונג חיובי, אלא דבלי נר יכול להכשל וכו', ואי"ז מתאים למצב של עונג, 2) נר דלוק במקום אכילתו דלולי זה בני ביתו מצטערים לישב בחושך ולאכול, (כמ"ש בסעי' ד') היינו דלא רק דאיך זה מצב של עונג, אלא יש כאן צער לבני ביתו, ואפשר לומר דדוקא דין זה דוחה מצות קידוש היום (וראה הערה 9) כיון דיש צער בפועל, הרי זהו ההיפוך ביותר משלום בית, ולכך נקט אדה"ז

(בסעי' ד') דוקא טעם זה (ועי' בתוס' שבת ריש סי' רס"ג).

והרמב"ם חולק בתלתא, דלשיטתו הענין דשלוש ביתו אינו בגדר חיוב המצוה כלל, וגם העונג חיובי אינו משום דהוה פרט באכו"ש, דע"י הנר יש לו שלימות העונג דאכו"ש, אלא דהוה עונג חיובי מצד עצמו, דזה גופא מה שיושב לאור הנר הוה עונג, וגם משום דהוה "כבוד" מצד עצמו, דזה גופא שנו דלוק בביתו, הוה זה כבוד השבת.

משא"כ אדה"ז השמיט (בר"ס רס"ב) "נר דלוק" בכבוד השבת, וכמ"ש במכתב דערב חנוכה תשל"ו (נדפס בלקו"ש וישב-חנוכה תשל"ז), דלא סב"ל כהרמב"ם דהוה כבוד מחמת עצמו, (ועי' בלקו"ש חי"א עמוד 290 ויש לעיין קצת).

ואפשר לומר דלכך לא הביא בהשיחה ראי' למ"ש, דלהרמב"ם אי"ז פרט באכו"ש, ממ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' שביחת עשור הל' י' שכתב וז"ל: ואם חל יוהכ"פ בשבת חייבין הכל להדליק בכל מקום, שהדלקת נר בשבת חובה עכ"ל דלכאור' מוכח מזה דנר שבת אינו פרט באכו"ש, דכאן רוצה להביא ראי' דנר שבת הוה עונג חיובי מצד עצמו ולא פרט באכו"ש, ואי משום הא דיוהכ"פ, הי' אפשר לדחות דזהו משום שלום ביתו שלא יכשל וכו' גם בלי אכילה, וכמ"ש הרא"ש ביומא פרק שמיני סי' כ"ז עיי"ש לגבי יוהכ"פ, וכך בשו"ע אדה"ז סי' תר"י ס"ג, אבל לעולם אפ"ל דהעונג חיובי הוה רק פרט באכו"ש, לכך מביא ראי' לזה ממ"ש בריש פ"ה דהוה בכלל עונג שבת אפי' אם אין לו מה לאכול, הרי דזהו עונג מצ"ע, וגם ממ"ש בהל' י' "וחובה עליו לישוב לאור הנר" דע"י ישיבתו בלבד יש כאן עונג חיובי מהנר.

אבל לאידך גיסא אחרי שמבואר בהשיחה דלהרמב"ם אין שלום ביתו בגדר חיוב המצוה כלל, שוב אפ"ל (כמו שכתבתי בגליון הקדום) דלהרמב"ם הוה פלוגתת רבנן ור' שמעון בן אלעזר בפסחים נג, ב, אי הוה עונג וכבוד מצ"ע או פרט באכו"ש, וכיון דבהירושלמי פסק כרשב"א, פסק הרמב"ם ג"כ כמותו, וזהו כשיטתו דהוה עונג וכבוד מצ"ע.

ועי' בב"י או"ח סי' תר"י שמביא בשם סה"מ דיוהכ"פ אפי' אם חל בשבת מדליקין בלא ברכה כיון שאין בו אכילה, ועי' בשו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקי"ד שכתב וז"ל: שאלת על מה שראית בדברי הראשונים שאין מברכין על הדלקת הנר ביוהכ"פ שחל בשבת טעם הדבר: תשובה כבר ידעת יש מקומות שנהגו להדליק את הנר ביוהכ"פ ויש מקומות שנהגו שלא להדליק וקיימ"ל דאמנהגא לא מברכין כדאמרינן גבי ערבה, ובשבת שחל ביוהכ"פ אין הדלקה מצוה שהרי אינו אוכל כדי שיצטרך אור הנר וא"כ אינו מדליק אלא משום יוהכ"פ ותלי במנהגא ואמנהגא לא מברכין והנלענ"ד כחבתי עכ"ל,

ומשמע דסב"ל ג"כ דשלוש ביתו אינו בגדר המצוה, והענין דעונג וכבוד סב"ל הוה פרט באכו"ש, ובמילא ליכא מצוה משום שבת אם חל בו יוהכ"פ. (או דסב"ל דהדין דשלוש ביתו הוה רק בעת אכילתו, וכפי שמשמע בהשאלתו דפ' תצוה (מובא בגליון הקדום)).

מיהו יש להעיר דאי נימא (כמ"ש בגליון הקדום) עפ"י מ"ש בצ"צ דיוהכ"פ שחל בשבת אין בו מצוות עונג כלל גם לגבי הדלקת הנרות (ועי' בספר הר צבי או"ח ח"א ס' קנ"ה), נמצא דהמצוה היא רק משום כבוד, הנה לפי"ז אפ"ל דאין מברכין ע"ז, דעי' בשו"ע אדה"ז סי' רס"ג סעי' י"א דנרות שהם משום כבוד לבד אין מברכין עליהם עיי"ש, דבשלמא אם הי' שיטת הרמב"ם דהמצוה דשבת היא גם משום שלום בית, הי' אפ"ל דמברכין משום זה גופא וכמ"ש הרא"ש הנ"ל ביומא (ומובן דאפי' אי נימא כהנ"ל דביוהכ"פ שחל בשבת מתבטל המצוה דעונג, הנה זהו רק בנוגע לעונג חיובי, אבל תקנת חכמים דשלוש ביתו, דאין זה עונג חיובי לא יתבטל) אבל לפי השיחה דשלוש ביתו אינו בגדר המצוה כלל, נמצא דנשאר רק החיוב דכבוד, ובכבוד גופא אפ"ל דאין מברכין כמ"ש אדה"ז, ולכאו"ל כיון דהרמב"ם כתב סתם, משמע שמברכין, ואפ"ל בפשטות דדוקא אדה"ז לשיטתו דאין המצוה משום כבוד גרידא סב"ל מברכין אבל להרמב"ם דכבוד גרידא הוה ביסוד המצוה, סב"ל דבזה גופא מהרכים, ועי' בשו"ת מהרי"ל סי' נג, ובסי' קמ"ד.

ואכתי יש לעיין במ"ש אדה"ז בסי' תר"י סעי' א וז"ל: יוהכ"פ צריך לכבדו בנרות כמו בשאר יו"ט... ואותן מקומות שמדליקין צריכים לברך אקבו"ג להדליק נר של יוהכ"פ שהרי יוהכ"פ מצוה להדליק בו נרות כמו בשבתות ויו"ט עכ"ל, ולכאו"ל אם כוונתו דזהו משום כבוד גרידא אינו מובן: א) למה מברכין עליו והרי כנ"ל אין מברכין משום כבוד לבד, ב) הרי בהמכתב הנ"ל מבואר דלשיטת אדה"ז אין בנרות הענין דכבוד גרידא, דלכך לא הביאו בר"ם רס"ב כנ"ל, ואם כוונתו "לשלוש ביתו" כנ"ל, למה אינו מזכיר זה.

ועי' בספר יראים סי' תכ"ט שכתב וז"ל: אמרו נביאים וכבדתו מעשות דרכין אמרו חכמים וצוו להדליק נר בשבת לכבוד שבת ואסמכוה אקרא וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא ובשבת פרק ב"מ מפרש לי' בנר שבת... שהאורה שלום בבית עכ"ל. (והוא סב"ל דהוה הלכה למשה מסיני עיי"ש) משמע דסב"ל דשלוש בית הוה פרט בכבוד שבת, אבל מאדה"ז הנ"ל לא משמע כן.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

ג. עי' בשו"ת הרדב"ז חלק ה' סי' ק"ס שהקשה על הרמב"ם דלמה הוצרך לומר הבבא דנר שבת וקידוש היום נר שבת קודם, דכיון דכבר כתב לעיל דנר חנוכה דוחה קידוש היום משום פרסומי ניסא, וא"כ אם נר שבת קודם לנ"ח כ"ש דקודם לקידוש היום, ומתרץ דקמ"ל בהא, דאפי' אם כשיקיים מצוות נר שבת, יתבטלו הן מצוות נ"ח והן מצוות קידוש היום, מ"מ אמרינן דשלום ביתו עדיף משניהם ביחד עיי"ש.

והנה לכאו' לפי הביאור שבהשיחה אפ"ל דקושיא זו מעיקרא ליחא, דדוקא אם נר שבת קודם מצד דחי', אפשר להקשות דמה אם נר שבת דוחה נר חנוכה, כ"ש דדוחה קידוש היום, אבל להנ"ל הנה שלום ביתו קודם מצד מצוות נ"ח וקידוש גופא דגדול השלום וכו', א"כ צריך להשמיענו דזהו קיום המצוה הן דנ"ח, והן דקידוש היום, ובפרט לפי המבואר לקמן בסעי' ט', דנרות חנוכה שייך ביותר לענין השלום (דכל סיבתו היא מצד שנתבטלו המנגדים וכו') עיי"ש. מובן בפשטות, דקמ"ל דלא רק מצד מצוות נ"ח אמרינן דגדול השלום, אלא גם משום מצוות קידוש היום דגם הוא פרט בכל התורה כולה שניתנה לעשות שלום בעולם.

הנ"ל

ד. בגליון יא מקשה הר"י אי"ב גערליצקי על המבואר בלקו"ש חנוכה ש.ז. סעי' ד דלשיטת הרמב"ם נר ביתו קודם משום שלום ביתו כו' דכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם כו' עיי"ש. ומקשה שא"כ הי' דיך זה צ"ל בכל ליל חנוכה גם בימות החול שנאמר דשלום ביתו קודם. ומביא משו"ת הלכות קטנות שאלה זו עיי"ש.

והנה הסבר הנ"ל לא ראיתי אבל כפשוטו לא הבנתי השאלה, שהרי יכולים להקשות זו וקושיא על עצם הדין דנש"ק שהרי הטעם שתקנו נרות שבת הוא משום שלום בית כמ"ש בשו"ע אדה"ז סי' רס"ג סעי' א ולמה לא תקנו זה גם בימות החול, אלא הטעם פשוט כי בימות החול איך אדם מקפיד כ"כ משא"כ בשרת שהוא יום קדוש ומנוחה וכו'.

הרב פנחס קארף
- משפיע בישיבה -

ה. בהמשך למ"ש בגליון הקודם (י) בנוגע אופן הג' דמס"נ המבואר בלקו"ש חיי שרה ש.ז. שהוא מוכרח באופן תמידי מצד גודל חושך הגלות, דלכאורה סיבה הראשונה לזה שמוכרח ענין המס"נ הוא מצד העבודה דדירה בתחתונים ולמה אינו מזכיר כלל בשיחה בנוגע דירה בתחתונים, ומזה רצייתי להוכיח דהכוונה בהשיחה באווארענען דגם אנשים כאלה

- שאיך -

שאיך מתעסקים בעבודה דדירה בתחתונים הנה מצד גודל חושך הגלות אם עבודתם לא תהי' באופן דמס"נ הם עצמם יפלו ממדריגתם ולכן מוכרח גם מצד עצמם גופא ענין המס"נ.

והנה לבד זאת שאיך משמע כן מהשיחה דהמשמעות מוכיחה שהמדובר בהשיחה הוא לכאו"א יש לפקפק בעצם סברא זו, ובהקדים, דהנה מבואר בלקו"ש וישלח-י"ט כסלו תשל"ז ב' ביאורים בזה שתורת החסידות נתגלתה דווקא בדורות האחרונים (ולא בדורות הראשונים למרות שאם הראשונים כמלאכים וכו'):

(א) ע"ד המבוא דבע"ש טועמים ממאכלי שבת כן הוא גם בימים הכללים ד"שית אלפי שנין", שבדורות האחרונים לפני ביאת המשיח שהוא ה"ערב שבת" של ה"יום שכולו שבת" נמשך הארה (בדרך טעימה עכ"פ) מגילוי פנימיות התורה שתתגלה בשלימותה ע"י מ"צ,

(ב) מצד החושך כפול ומכופל שנתוסף בדורות האחרונים ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא מוכרחים להגיע לאור נעלה ביותר שיוכל לעמוד גם לנגד חשך זה לבררו וכו'.

ולכאו" גם בענין העבודה דלעשות דירה לו ית' בתחתונים שהוא דוקא בזמה"ג ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא (כמבואר בד"ה באתי לגני התשי"א, ובלקו"ש ח"ג פ' חיי שרה ועוד) ישנו עד"ז ב' ביאורים בהכרח עבודה זו דוקא בזמה"ז:

(א) בתור הכנה ללעת"ל שאז יהי' ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, ולא יכנף עוד מוריך, שעצמות יהי' בגלוי, וכיון שזהו הדור שלפני ביאת מ"צ לכן צריך להתעסק בעבודה שמעין לעת"ל דכל הגילויים דלעת"ל תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמה"ג כמבואר בתניא פלז, וכמ"כ בלקו"ש וישלח תשל"ז הערה 50 דיפוצו מעינותיך חוצה הוא הכנה ל"אתי מר", כי בביאת המשיח חושלם כוונת הבריאה דלהיות לו ית' דירה בתחתונים, דדירה היינו לעצמותו ית', על כן דוקא עתה מודגש העבודה דדירה בתחתונים.

(ב) מצד החשך כפול ומכופל שנתוסף בדורות האחרונים ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא מוכרחים לעסוק עם התחתונים ולבררם כי אם לא יעסוק אתם "קען די פיסטערניש פון גאס דורכשפארן אויך איך שטוב" (הל' בלקו"ש ח"א (חנוכה) ע' 91) ועי"ז דוקא שהוא עומד בתנועה של לברר את התחתון הנה דוקא אז יכול הוא לעמוד נגד החשך והתחתון לבררו.

וכמ"ש בלקו"ש ח"ה פ' חיי שרה שיחה א' עמוד 96 באופן הג' "צוליב דעם ויאס ווי נידעריק דער ארום זאל זיינן,

איז ער פועל אויף דעם ארום און דערהויבט אים צו זיין מדריגה - און דאס איז דער תכלית שלימות דיקער אופן פון העדר - השינוי, ווארום האבענדיק אין זיך דעם כח, וואו נאר ער געפינט זיך, אויפצוהויבן דעם מקום צו זיך, צו זיין מדריגה, איז דאך שוין במילא ניט שייך אז עפעס א זאך זאל אים קענען אראפנידערן פון זיין מדריגה" וראה שם בהערה 16 "כי האדם וסביבתו להיותם מושפעים זמ"ז א"א אשר סו"ס לא תהי' השפעה מאחד על השני" ע"כ. והענין מודגש בדווקא בזמנה"ג שהחשך נעשה גדול ביותר וכמש"כ בלקו"ש ח"ג פ' חיי שרה (ע' 778) "דער תכלית ועיקר העבודה פון דירה בתחתונים איז אין דער היינטיקער צייט א סאך מער ווי אמאל: דוקא איצט, אין א זמן פון חושך והעלם, און בפרט אין דער מדינה, וואו מ'יאגט זיך נאך גשמיות... איז דוקא דא און איצט איז דער עיקר העבודה צו מאכן... א דירה און א כלי צו אני הוי' לא שנית".

ועפכ"ז הנה אם ננקוט הטעם, דהסיבה המכרחת לענין המס"נ הוא מצד חושך הגלות הנה אותו סיבה (חושך הגלות) מכריח גם העבודה דדירה בתחתונים ובמילא מובן דהמס"נ המוכרחת מצד חשך הגלות איננה דבר נפרד מהענין דדירה בתחתונים דכיון שחשך הגלות מכריח העבודה לעשות עם הזולת ולפעול על התחתון ואם לאו יפול הוא ממדריגתו א"כ אין יכול להיות ההדגשה במס"נ (שהוא גופא מוכרח מחשך הגלות) בענין דשלימות עצמו היפך ממה שהסבה דחשך הגלות מכריחה ועל כרחך דהמס"נ המוכרחת מצד החשך אינה יכולה להתבטאות בשלימות עצמו דזה ללא תועלת, - דוקא בענין דדירה בתחתונים יכולה המס"נ להתבטאות דעי"ז דוקא יוכל הוא לעמוד בשלימות.

אמנם מכמה שיחות קדש (ראה לקו"ש ח"ג פ' ויגש ועוד) לא משמע לומר כן דהעסי' עם הזולת נוגע לקיום מדריגתו שאם לא יעשה עם השני יפול ממדריגתו, בטח שאם אינו עושה עם הזולת חסר לו (כמבואר בכו"כ שיחות) דענין דכלל גדול בתורה שהו"ע אהבת ישראל וגם אינו יכול להגיע (דערגרייכן) לעצמות ועבודתו היא בבחי' הגילויים (ראה לקו"ש ח"ג פ' יתרו ע' 894) אבל לא שגם העניינים של תומ"צ שעושה אותם הרי"ז מגרע בהם.

ועל כן יש לחלק לכאורה בפשיטות, שהעבודה דדירה בתח' המוכרחת מצד חושך הגלות אינה מצד שזה יכול לפעול גם עליו, אלא מצד המאמר חז"ל "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" ובמילא כיון שהעולם נברא בשבילו הנה מצב העולם צריך להיות נוגע לו ועליו מוטלת העבודה לתקנו ולבררו, וזה הי' במשך כל הדורות, אמנם בעיקר הנה

העבודה דדירה בתחתונים הוא בדורות האחרונים שהעולם נמצא במצב דחשך כפול ומכופל לכן העבודה גדולה ביותר, ומוטלת על כאו"א.

ומש"כ בלקו"ש ח"א שהעבודה היא מצד שלימות עצמו הרי הל' שמה "קעץ די פיסטערניש וכו'" והיינו שיכול לקרות דבר כזה. ואמנם אינו אומר בבירור שכן צריך להיות, אלא בכדי להיות בטוח בעצמו שלא יפול ממדריגתו צריך גם מצד זה העבודה דדירה בתחתונים. אמנה גם בלי העבודה דדירה בתחתונים יכול להיות שישאר נאמן לתומ"צ. משא"כ בלי מס"נ ישנו יותר אפשריות וקרוב יותר הדבר שיפול ממדריגתו וזהו הבאווארעניש בהשיחה שבין כך גם בלי העבודה דדירה בתחתונים צריך אצלו להיות העבודה דמס"נ.

ועדיין צריך בירור בזה. כי כפי שמשמע מלקו"ש ח"א הנ"ל הנה הטעם אינו מצד דכיון שבשבילי נברא העולם לכן מצב העולם צריך להיות נוגע לו אלא הטעם לעבודה זו דדירה בתחתונים הוא מצד שיכול להיות שהחשך יפעול עליו, וראה גם בשיחת כ"ק אד"ש לילדים (י"ל מוגה) כיום א' כ"ו כסלו אור לג' דחנוכה ש.ז. "נוסף אויף דעם וואס מ'מאכט ליכטיק בא זיך אין הויז, מוז מען אויך לכטיק מאכן דעם טייל פון גאס וואס איז נאענט אויך פארבונדן מיט דער הויז (ובמילא - קעץ עס האבן א ווירקונג ח"ו אויף דער הויז) וצ"ע.

ובאמת בפשטות יותר (נוסף ע"ז שאין מסמע בהשיחה לומר באופן הנ"ל) הנה לכאורה י"ל דכוונתו גם לאלה שעוסקים בעבודה דדירה בתחתונים דהרי לא זהו העבודה (דירה בתחתונים) היחידה שלהם, דישנו גם העבודה בתומ"צ עצמם, דישנו ב' הענינים, העבודה בעניני הנשמה מצ"ע, והעבודה בעניני הגוף, שהעבודה דיפוצו מעינותיך הוצה הוא (כמבואר בלקו"ש ח"י ע" 106) שהנשמה פועלת בענינים גופניים, וכהל' בד"ה באתי לגני התשי"ב ש"מוכרת העבודה בגוף ונה"ב דווקא, ער זאל ארבעטן און אויבערארבעטן את הגוף ונה"ב" שזהו העבודה דדירה בתחתונים ב"העולם קטן זה האדם" וכמבואר בארוכה בלקו"ש משפטים תשל"ז דהעבודה דדירה בתחתונים הוא שהשכל של האדם (ועל ידו כל הכחות פנימיים) זאל זיין דורכגענומען מיט אלקות דהיינו שבשכלו כפי שהוא במציאותו (שכל גשמי) ישיג אלקות ושני הענינים הובעים מכאו"א כמבואר שם גופא בהשיחה דהחידוש דמ"ת הוא לחבר עליונים ותחתונים, אמונה והשגה, עיי"ש בארוכה, ואח"כ ישנו העבודה ד"יפוצו" עוד יותר, העבודה בחוצה ממש עם הזולת וכו'.

ובכללות הנה החילוק שבין ב' עבודות הנ"ל הוא, העבודה עם עצמו, והעבודה עם הזולת דשני הדברים הובעים

מכאו"א לעשותם (ראה לקו"ש ח"ג פ' חיי שרה ובכו"כ מקומות, וראה גם מבאחרונה בליקוט מהשיחות (שיצא מוגה) מהתוועדות דנר ה' דחנוכה ש.ז. "מ"איז ניט יוצא דערמיט וואס מ'פארנעמט זיך מיט "מבצע חנוכה" אוף מ'זעט אז ביי א צווייטן אידן זאל זיין דער ענין פון שמחה של מצוה נאר אלעס ערשטן דארף זיין "קשוט עצמך" - אז בא אים אליין זאל זוקומען א הוספה ביתר שאת וביתר עוז אין לימוד התורה וקיום המצות, אוף זיין עבודה בנוגע לעצמו דארף זיין אין א אופן אז "בשבילי נברא העולם" ד.ה. אז די גאנצע וועלט האלט זיך אויף זיין עבודה אוף אויף זיינע פעולות ... כפס"ד הרמב"ם וכו' "ע"כ. וע"ז באווארנט ער בבשיחה אשר נוסף למס"נ שצ"ל בשעה שעוסקים בעבודה בענינים גופניים (דירה בתחתונים) ועם הזולת (אשר מוכרח הוא כמס"כ בלקו"ש ח"א (חנוכה) ע' 91) הנה גם בשעה שעוסק בעבודתו (תומ"צ) עניני הנשמה בנוגע לעצמו, צריך להיות העבודה דמס"נ, והטעם לזה הוא כמבואר בשיחה, שזהו מצד גודל החושך המבלבל ומונע ומעכב מעבודת ה', ופשוט.

והיינו באותיות ברורות: המס"נ מוכרחת מצד חושך הגלות, והיא הסיבה לזה שמוכרח המס"נ במשך כל היום בין בעבודה דדירה בתחתונים (העבודה בגוף והעבודה עם הזולת) דאל"ה לא יצליח ובין בעבודה בעניני הנשמה (תומ"צ בכללות). [וכמובן גם שכללות העבודה דדירה בתחתונים מוכרחת היא מצד חושך הגלות וכו"ל בהתחלת הענין, וראה גם באחרונה בשיחת כ"ק אד"ש (י"ל מוגה) - הנ"ל - לילדים סעיף ח', דכיון שנתוסף בהחושך די שנו מניעות ועיכובים על קיום התומ"צ - נותן הקב"ה כח אז מ'זאל קענען איבערקומען החושך שנתוסף, שזהו ע"י שמוסיפים באור הקדושה. וזהו מה שבחנוכה מדליקים שמונה נרות אע"פ שבביהמ"ק הדליקו שבעה נרות, ע"כ התוכן. הרי שמצד החושך צ"ל ההוספה ולכן מדליקים שמונה נרות וידוע דשמונה הו"ע המס"נ שלמעלה מסדר השתל' (דשבעה רומז על כללות סדר השתל'), שזהו ענין הא' (מס"נ) המוכרח מצד החושך, וממשיך שם כ"ק אד"ש סעיף יו"ד, דגם העבודה דדירה בתחתונים מוכרח הוא מצד חושך הגלות, וז"ל: "וויבאלד אז ס'איז צוגעקומען אין חושך העולם, ס'איז א צייט פון "משתקע החמה", קען מען זיך ניט באנוגענען מיט אנצינדען די נרות בפנים (בדוגמת נרות המנורה שבביהמ"ק), נאר מ'מוז אנצינדן די נרות "על פתח ביתו מבחוץ" .. כדי צו באלייכטן אויך דעם "חוץ" .. עכ"ל, וד"ל].

אמנם לפי"ז הנה המס"נ הוא רק בתורה טפל לעבודה דדירה בתחתונים שבכדי להצליח בעבודה זו צריך

- להשתמש -

להשתמש בכח המס"נ, אמנם עיין בלקו"ש שמיני תשל"ז דהמס"נ הוא חלק מהעבודה דדירה בתחוננים. וכמו שמבאר שם (ע' 8, הערה 34) בארוכה, שבכדי שיהי' לו ית' דירה בתחוננים שאלקות יומשך ויאיר בעולם בגילוי ובפנימיות צריך ב' אופני עבודה: עבודה דמס"נ, ועבודה דכחות פנימיים, השגת אלקות אהוי"ר וכו'; שבעבודה דמס"נ מתבטא שגם ההעלם דעולם שהוא עצם העולם הרי הוא כלי לאלקות, וכל כוונתו דההעלם הוא גילוי אלקות, שיהי' יתרון האור - בחי' אור הבל"ג שלמעל' מהסתל', שאי"ז הוספה על מציאותו שהרי ההעלם גופא מעורר גילוי כח המס"נ, ואי"צ ע"ז עבודה ויגיעה.

ובכלל יש להעיר דמוצאים גם אופן במס"נ שאינו דבר אחד עם המס"נ המסובב מהענין דחשך הגלות, דהנה ע"ד המובא לעיל מלקו"ש וישלח תשל"ז ב' ביאורים בזה שתורת החסידות נתגלתה דוקא בדורות האחרונים ישנו לכאורה עד"ז גם בענין כח המס"נ שהוא דווקא בזמה"ג ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא ולא בזמן הבית, ב' טעמים בזה שהוא דוקא בזמה"ג:

(א) מצד החשך כפול ומכופל מוכרחים להגיע לאור נעלה ביותר שהוא עבודת המס"נ שע"ז מתגלה בחי' יחידה שבנפש והיא מאירה בגילוי ובפועל, ועי"ז יכולים לעמוד נגד כל ההעלמות והסתרים, וכמבואר בארוכה בד"ה וארא אל אברהם תשל"ח דזה גופא שהקב"ה העמיד את בנו יחידו (היינו כאו"א מישראל) בחושך הכפול ומכופל של הגלות שבדורנו זה, הרי"ז גופא הוכחה, שדוקא אז נמצא בו כחו של הקב"ה (המתגלה בבחי' יחידה שבנפש, שענינה הוא מס"נ) שלא להיות מושפע מהלעו"ז, ואדרבא וכו' וכל הענין דחושך הגלות הוא רק בכדי שיתגלה כח המס"נ שבהם לפי שרצה הקב"ה שיוציא כוחותיו הנעלים מן הכח אל הפועל, ע"כ תוכן המאמר, וזהו דרגת המס"נ המדובר בלקו"ש חיי שרה ש.ז.

(ב) בתור הכנה ללעת"ל שיהי' גילוי בחי' משיח שהוא בחי' יחידה ולכן בתור הכנה לזה צריך עכשיו עבודה. המס"נ שע"ז מתגלה בחי' היחידה שבנפש* ווען עם פאדערט זיך מסירת נפש ווי א הקדמה צו די גילויים דלעתיד, גילוי עצם האור, "ולא יכנף", מוז זיין די עבודה פון מסירת נפש בגילוי בפועל, וואס קומט פון דעם גילוי פון יחידה אן קיין לבוש", וראה גם ד"ה פדה בשלום (י' כסלו ש.ז.) בסופו שע"י שבכל אחד מישראל מתגלה בחי' יחידה ליחדך שהוא ע"י מס"נ הנה עי"ז מתגלית יחידה הכללית שהוא הדרגא דמשיח צדקנו כדאיתא בכתבי האריז"ל דאפי' אדה"ר זכה רק לדרגת חי', ומשיח צדקנו יזכה לדרגת יחידה,

וי"ל גם, דע"ד שמסיק בלקו"ש וישלח הנ"ל בסוף השיחה הקשר שבין ב' הטעמים דמה שה"טעמימה" מתורתו של משיחה הוא דוקא בזמן שהחשך גדול ביותר בעקבתא דמשיחא הרי"ז מצד שדווקא בזה מתבטא כח העצמי (בדרך טעימה) מתורתו של משיח להאיר את החשך הכי גדול - כן הוא לכאורה הקשר שבין ב' הטעמים בענין המס"נ, והיינו כמבואר בארוכה בלקו"ש שמיני תשל"ז בדיוק ל' כ"ק אדה"ז בתניא פל"ז ד"הגילויים דלעת"ל תלויים במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" ולכאורה מהו הדיוק דזמה"ג דוקא - הלא כל זמן שהאדם עושה מצוה ממשיך הוא גילוי אור למעלה. וכפי שמוכן מהשיחה הביאור בזה: דמה שהמס"נ בגילוי בחי' יחידה שבנפש) הוא דוקא בזמן שהחשך גדול ביותר הרי"ז מצד שדווקא בהעלים דעולם גופא מתבטא כח העצמות, דהעולם עצם מציאותו הוא אלקות, וכל כוונת ההעלם הוא שבו "ווערט ארויסגעבראכט און נתגלה אז זיין כוונה איז דער גילוי אלקות הנמשך ע"י תומ"צ".

מנחם מענדל רסקין

ו. בגליון יו"ד (ל) מביא הת' מ.מ.ר. מלקו"ש חיי"ש (שק"מ כסלו) ש.ז. דמבאר כו"כ מדרי' במס"נ, א) שבשעת ק"ש יש לו מס"נ, וזה מניח רושם על העבודה שע"פ טו"ד במשך כל היום כולו, שהמס"נ אז בהעלם, ב) כשהחשך יכסה ארץ אינו מספיק המס"נ בק"ש, ולא צ"ל הרגש המס"נ במשך כל היום (ולא רק רושם - ההעלם), ג) כשהחשך העולם הוא באופן שמנגד לקדושה, הנה צריכים אז מס"נ בפועל במשך כל היום כולו (ומוסיף הת' הנ"ל שזו היא המס"נ דדרא דעקבתא דמשיחא).

והקטה הנ"ל א) במה צורך להגיע להטעם (באופן הג') דההכרח למס"נ הוא מצד גודל חשך העולם, והרי לולי זאת ישנו סיבה למס"נ זו, והוא מצד העבודה דדרא דעקבתא דמשיחא, לעשות לו יח' דירה בתחתונים, ולזה נחוץ המס"נ (דאופן הג'), ב) מהו הדוגמא (לאופן הג') מהמס"נ דר"ע דכל ימי הייתי מצטער וכו', והרי אינו אמיתיות ענין המס"נ, כמבואר בכ"מ החילוק בין המס"נ בא"א והמס"נ דר"ע, ובהשיחה הרי מדבר (באופן הג') דהדרגא הכי נעלית שבמס"נ שהיו המס"נ דדרא דעקבתא דמשיחא, וא"כ מהי הדוגמא מהמס"נ דר"ע.

והמשיך לבאר קושיתו הא' (בגליון יא (לא)), דאף שכמה העירו דהמס"נ בהעבודה דדירה בתחתונים תלוי בחשך העולם, וממשיך לכתוב דבעצם הם צודקים, אבל מ"כ הי' לו להזכיר בהשיחה מענין העבודה דדירה בתחתונים, ועוד והוא העיקר, דבהשיחה וויל ער אויספירן להמס"נ דחנוכה שעמדו אז במס"נ גלוי', והרי איך שיך שם הענין דדירה

- בתחתונים -

בתחתונים, וסיבה הראשונה בזמן הזה היא מצד הענין דדירה בתחתונים.

והנה בנוגע לקושי' הב', כותב דבעומק הכוונה י"ל דאינו מביא דוגמא לפרט א' אלא לכללות אופן הג', ומובן מדבריו דהג' אופנים הם ג' סוגים ואופנים שונים בעצם מהות דמס"נ, היינו ע"ד המס"נ דר"ע והמס"נ דא"א. וזה אינו, דהרי בהשיחה מפורש דמדבר באותו הסוג ואותו התנועה דמס"נ, בכל הג' אופנים, והחילוק הוא רק עד כמה תנועה זו מתפשטת, דתנועת המס"נ שיש לו בק"ש (אופן הא') יש לו במשך כל היום (אופן הב') ויותר מזה (דאינו רק בהרגש (כאופן הב'), אלא) מס"נ בפועל במשך כל היום (אופן הג').

וכן כשמביא הדוגמא מהמס"נ דר"ע, הרי אינו בא לתאר מהות עבודת המס"נ שלו (דהיינו ביחס לעבודת המס"נ דא"א), אלא בפעולת תנועת המס"נ, וכמפורש בהשיחה דהדוגמא היא דתנועתו הי' ד"כל ימי" - בכל עניניו הי' המס"נ.

וא"כ מ"ש שבפשטות הראי' היא לפרט א' מאופן הג' - מה שנמשך לכל היום - אינו נכון, דהנה כנ"ל דזה שנמשך לכל היום אינו פרט באופן הג', כ"א הוא הוא עיקר החידוש והענין דאופן הג' (דהוא תפס הכוונה בהשיחה (בהג' אופנים) הוא לג' מדרי' וסוגים שונים במס"נ, ולכן כותב שמה שנמשך כל היום הוא פרט וא' התוצאות מסוג הג'), וא"כ גם בעומק הענין לא יתכן לומר כמו שכותב.

ובנוגע לקושי' הא' דגם לולי חשך העולם, הרי נחוץ המס"נ בשביל העבודה דלעשות לו ית' דירה בתחתונים, דזה תובעים מאתנו, דרא דעקבתא דמשיחא, ולכן צריכים להמס"נ באופן הג', משא"כ בחנוכה אין הענין דדירה בתחתונים, וא"כ למה כותב בהשיחה שהמס"נ דאופן הג' הוא המס"נ דחנוכה.

הנה גם זה הוא מצד שתפס דאופן הג' בהשיחה הוא בעיקר ובקשר למה שמסיים בהשיחה דמס"נ זו צ"ל גם עכשיו בדורנו, ולכן כתב דאופן הג' הוא המס"נ דדרא דעקבתא דמשיחא, ואינו כן, דהרי בהשיחה בא לבאר דבחנוכה עמדו במס"נ דאופן הג', ומסיים בהשיחה שזה צ"ל גם בדורינו, עקבתא דמשיחא, שצריכים לעורר ולגלות נקודת היחידה פון א אידן, אבל לא שהמס"נ דאופן הג' ענינו הוא המס"נ דדרא דעקבתא דמשיחא, דהרי עיקר הביאור בהשיחה הוא אודות המס"נ דחנוכה, וכנ"ל.

משה מנחם מענדל איידעלמאן

נ ג ל ה

ז. רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פי"א ה"א, וז"ל: מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו שנאמר ועשית מעקה לגגך" והוא שהי' בית דירה אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו, עכ"ל.

ועי' בכסף משנה וז"ל: "מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו וכו': ומ"ש והוא שהי' בית דירה אבל בית האוצרות וכו' יש לתמוה ע"ז דהא דתניא בספרי איך לי אלא בית מנין הבונה בית התבן ובית הבקר ובית העזים ובית האוצרות ת"ל לא תשים דמים בביתך... וכך כתבה ספר מצות גדול הרי דבית הבקר ובית האוצרות חייב והיאך פטר רבינו, עכ"ל בהנוגע לעניננו. (ועיי"ש מה שתירץ ע"ז).

ועי' בלקו"ש ח"ט פ' תצא הע' 28 ועי' גם ח"ב פ' תצא שמקשה היאך מברכים על עשיית מעקה והרי פסק הרמב"ם הוא שאין מברכים על דבר סכנה ומתרץ שמצות "ועשית מעקה לגגיך" ו"ולא תשים דמים בביתך" הם שני דברים מצ"ע מצות עשיית מעקה הוא מצות עשה ו"ולא תשים דמים בביתך" הוא מצות ל"ת והא דמברכיך עליו הוא משום כי הוא מ"ע לעצמו. (ומציין להספרי "ועשית מעקה לגגיך. מצות עשה: לא תשים דמים בבית, מצות לא תעשה: ונמצא שבעשיית מעקה יש שני דברים: א) מצות עשה, ב) מצות ל"ת. (ועייג"כ גליון יא אות טו)

והנה לפי כהנ"ל הי' אפשר לתרץ קושיות הכס"מ.

דהרמב"ם מדבר אודות המצות עשה ("מצות עשה לעשות אדם מעקה") שבעשיית מעקה, ומצות עשה דעשיית מעקה הוא שייך דוקא לגגו, אבל הספרי מדבר אודות הל"ת ושואל - "ומנין" - דולא תשים דמים בביתך הוא גם אצל בית התבן ובית הבקר (אבל המצות עשה דעשיית מעקה באמת אינו שייך אצל בית התבן ובית הבקר) ולשוך הספרי יוכיח. וז"ל: לא תשים דמים בביתך, איך לי אלא בית מנין הבונה בית התבן וכו' ת"ל לא תשים דמים בביתך.

שניאור זלמן משה
דריזין

ח. לכבוד המערכת שיחיו.

אין מן הצורך להאריך עוה"פ ולהביע ת"ח להמעיינים והתלמידים שיחיו עבור תשובותיהם לכמה דברים ששאלתי בעניני חנוכה בהגליון דש"פ וישלח, כמה דברים מהם אמרתי לפני הבעה"ב חברים מקשיבים, ופלפלנו בהם, וגרם לכולנו עונג מרובה.

- אגב -

אגב, יש לי כמה דברים להעיר על דבריהם, אבל מחמת ריבוי הטרדות דמים רבים וכו', אין הזמן גרמא כעת להאריך כלל, אמנם תקותי שבעתיד הקרוב אוכל לעשות זאת ולשלוח לכם.

ב"ה שהקובץ מגיע לידי בכל שבוע ושבוע ע"י אחד מתלמידי הישיבה, והנני רואה גודל הצלחתם בע"ה, כי הוא באופן דמעלין בקודש, שהולך ומוסיף בכל שבוע ושבוע, ועכשיו אכתוב כאן עוה"פ כמה דברים שעלו ברעיוני, שלענ"ד צריכים בירור, ואולי אזכר עי"ז להיות ממזכי הרבים, כי עי"ז יתבררו ויתלבנו הדברים, וזה החלי:

(א) שיטת הרמב"ם בהל' תפלה פ"א ה"א דמצוות תפלה הוא מן התורה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם איזהו עבודה שבלב הוי אומר זהו תפלה ואין מנין התפילות מן התורה עיי"ש, ולפי"ז קשה לי מדוע אינה נכללת במשנה דפאה דאלו דברים שאין להם שיעור, דגם תפלה לשיטת הרמב"ם אין לה שיעור כלל, ויכול להתפלל רק קצת, ויכול להרבות בתפלה ככל שרוצה.

(ב) עי' בחכמת שלמה או"ח סי' ע"א שמסתפק אם אונן הוציא אחרים בברכה אם יצאו או לא, וספיקתו היא אי מקרי בר חיובא או לא, דנוכל לומר דלא קרי בר חיובא כיון דעכשיו פטור וממילא אינו יכול להוציא אחר, או דנאמר דכיון דיתחייב לאחר זמן לאחר שיעבור האנינות קרי בר חיובא, ועי' בתשובתו ליו"ד סי' שמ"א שהאריך בזה, וקשה דהרי מבואר בתוספתא דתרומות פ"א דעתים חלים ועתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו וכשהוא שוטה הרי הוא שוטה לכל דבריו, הרי חזינן דאף דלאחר זמן יהי' פיקח כיון דעכשיו הוא שוטה לא קרי עכשיו בר חיובא, וא"כ ה"נ נימא בפשיטות הכא, כיון דעכשיו הוא אונן מה שהוא יתחייב אח"כ לא יעשה אותו לבר חיובא וצ"ע.

(ג) נסתפקתי אם קטן נעשה בר מצוה במוצ"ש אם חייב בהבדלה או לא, ונפק"מ אם יכול להוציא אחר ידי חובתו, אם נימא דכיון דלא הי' מוזהר אשבת לא שייך אצלו הבדלה, או כיון דבמציאות הי' שבת, הרי הוא חייב בהבדלה.

(ד) כתוב בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' י"ח) תשובת הרב ר' יוסף בן פלס ששאל להראב"ד מפני מה אין מברכין על כמה מצוות כגון מתנות עניים והלואה וצדקה והענקה וכיו"ב, והשיב משום דאין המצוה תלוי' כולה ביד העושה שאפשר שלא יתרצה בס' חבירו כו' ע"כ, ולפי"ז קשה למה אין מברכין על מצוות משלוח מנות, לפי מה שפסק הרמ"א

בסי' תרצ"ה ס"ד דהשולח מנות לחבירו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא, דכיון דאפי' אם לא יקבלם יקיים המצוה, א"כ לפי כלל הנ"ל הי' צריך לברך.

(ה) הרמב"ם ביד החזקה שלו הביא פסקי הלכות אפי' בנוגע לדברים שאינם נוהגים עכשיו אלא שינהגו לאחר בנין בית שלישי, וצ"ע דלמה השמיט הרמב"ם כל אותם הימים השנויים במגילת תענית שאסורים בתענית ומהם גם בהספד, שאעפ"י שכשנחרב בית שני בטלה מגילת תענית מ"מ לכשיבנה בית המקדש תחזור בתקפה. ועי' ר"ה יט, ב.

(ו) קשה לי בעדים שמעידים שחבל בחבירו שוה פרוטה, דאיך מאמינים העדים, והרי הוא עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי כל אחד יתחייב חצי פרוטה כמבואר במכות (ה, א) דמשלשלין בממוך, ופחות משו"פ לאו בר תשלומין הוא כדאיתא בכתובות לה, א לענין חבלה.

הרב צבי גינזבורג
ברוקלין, נ.י.

ט. בגליון י (ל) העיר הת' י.י.מ. על הש"ך יו"ד סי' קס"א ס"ק ח' דאם המלוה לקח הרבית מתחילה בע"כ של הלוה יורדין לנכסיו וכו' דלכאוף כיון דמצד דיני ממונות יש כאן חוב על הלוה, ומביא מהריטב"א קידושיין ו, ב. ועוד, ומלקו"ש חי"ב פ' בהר (ב) דהוא לכו"ע גם לשיטת הסור והמחבר. וא"כ למה אם לקח בע"כ יורדין לנכסיו הרי מצד דיני ממונות שפיר תפס ממוך שלו ולמה יורדין לנכסיו?

והנה בלקו"ש בהר תשל"ז (אות ה') מבאר ענין שמיטת כספים דהמצוה ד"לא יגוש" הוא שלא לתבוע וע"ז האיסור שאסרה תורה לגבות החוב בטל החובת גברא מהלוה לשלם החוב דהיינו ביחס בין המלוה להלוה ומ"מ נשאר למלוה בעלות על נכסי הלוה עיי"ש.

וי"ל דכן הוא בריבית שע"י שהתורה אסרה על המלוה לקחת ריבית בטל החובת גברא שיש מהלוה למלוה אבל נשאר בעלות מהמלוה על נכסי הלוה, וכדי לגבות החוב צריך לבטל המניעה שיש מצד הפסור של החובת גברא, כי הרי חובת הגברא סר ע"י האיסור ואם לא נחדשו לא יוכל המלוה לגבות כי גובה ממוך של הלוה - גברא ומצד גברא פסור הוא. וזה נעשה ע"י שהלוה מתחייב לתת הריבית להמלוה, אבל אם הלוה לא התחייב איך המלוה יכול לגבות.

ולפי"ז אתי שפיר הריטב"א והש"ך דאיך הכי נמי הוה ממונו ממש של המלוה כשמקבלו, כיון שבין החובת גברא ובין הנכסים השתעבדו למלוה, משא"כ אם תפס חסר כאן החובת גברא וא"כ אינו יכול לקחת, ולפיכך תפס המלוה רבית יורדין לנכסיו.

שניאור זלמן אינדעלמאן

י. בהערות וביאורים גליון ח (כח) ס"ז, הקשה הרב צ. ג. דע"פ הידוע דבנרות חנוכה "הדלקה עושה מצוה" (רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ט. שו"ע סי' תרעה ס"א) - א"כ אמאי פסק הרמב"ם בהל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז "וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן". דלכאור' אם ההדלקה עושה מצוה גבי חנוכה, מסתבר דכמו"כ הוא גבי הדלקת הנרות במקדש כיון דנרות חנוכה הם זכר לנרות המקדש. עכת"ד.

ולהעיר שקושיא זו כבר הקשה במעשה רקח לרמב"ם הל' חנוכה שם (הובא גם במנ"ח מצוה צח סק"א), ועיי"ש מ"ש.

וראה ג"כ צפע"נ לרמב"ם הל' מתנות עניים פ"ב ה"ח (ע' לג, ג. ואילך) דמוכיח דבנרות המקדש המצוה אינה על עצם מעשה הדלקה, אלא שתהא דולקת. ומסיים שם: "לא כמו גבי חנוכה, ולכך ס"ל לרבינו דגם אם הדליקה בחוץ כשירה ע"ש בפ"ט מהל' ביאת מקדש" (ולהעיר מחידושי ר"ח הלוי להל' ביאת המקדש שם).

ועוד מבאר שם דע"פ המבואר בפסחים (נט, א) דהדלקת הנרות במקדש הי' קודם הלילה ועיקר מצות הדלקה היא בלילה: "וא"כ כיון דעיקר המצוה לא הי' אז בשעת הדלקת לכך כשירה בזר. וא"כ לפי"ז אם נכבית בלילה אז צריך דוקא כהן להדליק אז, דאז הוה זמנה". עיי"ש ועיי"ג"כ צפע"נ לרמב"ם הל' ברכות פי"א הט"ו (ע' טו, ד) שמבאר עוד חילוקים בין נרות דמקדש ונרות חנוכה.

והגם שמצות נר חנוכה הוא מצד הנס שהי' בנרות המקדש (שנרות המקדש גרמו לנרות חנוכה) - מ"מ מצינו ששייך חילוקים ביניהם (לקו"ש ח"א ע' 90. ח"ה ע' 442 ובהע' 8. וראה ד"ה מצותה משתשקע החמה תשל"ח (הנחת ה' בלתי מוגה) ובהנסמן שם).

אהרן לייב ראסקין
ישיבה גדולה - סיאטעל, וואשינגטאן

יא. בגליון ח הקשה ה' נ.ז.ג. במ"ש בקידושין ו, א., איבעיא להו... עזרתי מהו נגדתי מהו עצורתי מהו... הני לישני לקידושי קאמר לה או דלמא למלאכה קאמר לה תיקו. והקשה הנ"ל דלכאורה שייך ספק זה רק במקדש בכסף, דקניין זה שייך גם למלאכה, ובמילא יש להסתפק מהו כוונת הבעל באומרו לשון זה, אבל בקידושי ביאה, מובן לכאורה דליכא לספוקי דלמא למלאכה קאמר. ולפ"ז מקשה על מ"ש ברמב"ם פ"ג מהל' אישות ה"ו-ח דמשמע

שספק הנ"ל שייך גם בקידושי ביאה, ולכאורה אינו מובן איזה נתינת מקום יש להסתפק שנתכוון למלאכה. ועייג"כ בטור אה"ע רסי' כ"ז שפוסק כן במפורש.

עניתי לו בגליון י שממה שרואים בד' ד, ב שהגמ' רוצה לעשות ק"ו מאמה העברי' - מה אמה העברי' שאינה נקנית בביאה ניקנית בכסף כו' הרי ששייך לומר שאמה העברי' תהא ניקנית בביאה אף שקנין זה הוא למלאכה, והנה בגליון יא השיג עלי בשנים: א) שאפילו אם יש איזה סברא שאמה עברי' חוכל להקנות בביאה, זהו דוקא לפי ההו"א, אבל למסקנא מפורש דאמה אינה נקנית בביאה (כדלקמן ט, ב עיי"ש) וא"כ כיון דבפועל אין קנין ביאה מועלת כלל וכלל למלאכה, מהיכי תיתי נאמר דלמלאכה קאמר; ב) הריטב"א ושאר הראשונים שם תמהו על הגמרא דמה ענין ביאה אצל אמה העברי' כנ"ל, ופירשו דכוונת התנא היא ללמוד אשה מאמה בבמה מצינו אבל אה"נ דליכא שום ק"ו כי אמה אינה שייכת כלל לביאה עיי"ש.

והנה קושיא הב' אינה, כי הלא באותו עמוד בתו' ד"ה אמה העברי' מביא מגמ' לק' ד, ב שאם לאו ובעלה הו"א דאמה נקנית בביאה, עיי"ש. אבל בענין קושיא הא' שזהו רק הו"א, הנה אף שזה נכון שמאחר שמצד הסברא אין שייך קנין ביאה למלאכה כמ"ש בגמ' ד, ב מה לאמה העברי' שאין קנינה לשום אישות, וה"ה בד"ה שכן אין קנינה לשום אישות הלכך לא שייכא בה ביאה, ומצד הדין הרי ג"כ בפועל אין קנין ביאה באמה וא"כ בודאי הי' כוונתו לשום אישות, ואעפ"כ יכולים לבאר ע"ד תירוץ הגמ' ו, ב לעולם במדבר עמה כו' ואי דיהיב ושתיק ה"נ הב"ע דיהיב לה ואמר לה בהני לישני והכי קא מיבעי לי' הני לישני לקידושי קאמר לה או דלמא למלאכה קאמר לה. ועז"ז יכולים לומר כאן שאף שמצד הקנין יש הוכחה שכוונתו לקידושי אלא אם מצד הלשון משמע למלאכה - אינה מקודשת.

הרב פנחס קארף
- משפיע בישיבה -

ח ס י ד ו ת

יב. בספר המאמרים תש"ח ע' 205: "וצ"ל מפני מה הנה מצד הטבע שהטביע הקב"ה היו המים על הארץ, והארץ היתה למטה ומוקפת מן המים מכל צד ופנה מבלי תראה כלל ואח"כ גזר הוא ית' גזירת יקונו המים וכו' ותראה היבשה שיהיו המים מתחת לארץ והארץ תהי' על המים. ולמה לא ברא הקב"ה לכתחילה שתהי' הארץ על המים כמו שהוא עכשיו אחר הגזירה. ועם היות שאז אם הי' כן הי' זה נגד הטבע שהטביע הקב"ה, הלא הוא ית' כל יכול. ומפני מה הי' צ"ל תחלה הבריאה כפי טבעם ואח"כ שינה הקב"ה את טבעם ע"פ הגזירה דוקא".

והנה לכאורה התיבות "ועם היות שאז אם הי' כן הי' זה נגד הטבע שהטביע הקב"ה, הלא הוא ית' כל יכול" - מחוסרות הבנה, מהו התירוץ ש"הי' זה נגד הטבע שהטביע הקב"ה", הרי מדובר כאן לפני שהטביע טבע זה, מדוע הטביעו, וכלשון הקושיא "וצריך להבין מפני מה הנה מצד הטבע שהטביע כו' ולמה לא ברא הקב"ה מלכתחילה כו'?"* וגם אם נניח שכוונת הקושיא היא לא על הטבע אלא מדוע היתה הארץ בפועל בתחלה במצבה הטבעי ואח"כ נשתנתה, והי' צריך להיות מלכתחילה באופן שהארץ תהי' על המים הגם שזהו היפך הטבע, עדיין יש להבין מהו התירוץ "אם הי' כן הי' זה נגד הטבע" הרי גם באופן שהי' בפועל יש צורך לנס כדי שתהי' הארץ מעל למים, שזהו ענין הגזירה "יקונו המים כו'?" וגם מה מחדש בדחיית התירוץ "הלא הוא ית' כל יכול"? דאם כוונתו כנ"ל, אי"מ מאי הקס"ד ומהי המסקנא?

ולהעיר מד"ה זה דשנת עזר"ת (סה"מ עזר"ת ע' רד):
 "והגם שזהו נגד הטבע הלא הוא ית' כל יכול כו', וכאשר אח"כ נעשה כן למה לא הי' בתחלה שהי' הארץ למעלה מהמים כו'". דמשמע, דכמו שמצד כח הכל יכול הי' יכול להיות הנס (הגזירה) אח"כ, כן הי' יכול להיות לכתחילה).

א' מהתמימים

תת"ל - 885

(* ואולי הי' אפ"ל שכוונתו בזה - "ועם היות שאז אם הי' כן הי' זה נגד הטבע שהטביע הקב"ה" - הוא לא הטבע של מים וארץ בפרטיות כ"א נגד הטבע הכללי שהטבע הוא שדבר כבד יורד למטה ודבר קל עולה (כמו שמבאר בע' 204-205). ועצ"ע.

ה ש מ ט ה

שייך לעיל ד' יג, שו"ה המס"נ במקום הכוכב.

וכמס"כ בלקו"ש ח"ד (עמוד 1072)

"משא"כ בעקבתא דמשיחא..."

לזכות

ב"ק אדמו"ר שליט"א

יחזק השי"ת בריאותו ויאריך ימיו ושנותיו בטובה ומתקין
ויעהיג את כל ישראל בכלל ואת אנ"ש בפרט בהצלחה טובה
ויוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש

